

เริ่มต้น

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๓

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : เรื่อง “กิเลสหนีตาย”

กราบเท้าหลวงพ่อกว่ ช่วงเดือนที่ผ่านมา ทุกข์เพราะติดกับความยึดมั่น บางวันร้อนเหมือนกับไฟเผา (แสบร้อนในอกกับตามผิวหนัง) ตั้งหลักไม่ค่อยได้ แต่ก็ภาวนาอยู่ทุกวัน เพราะเกรงว่าถ้าไม่ภาวนาจะหนักกว่านี้ เค้าๆ ว่าอาจจะสมาธิเสื่อม แต่ผมก็ไม่มีสมาธิอะไรเลยไม่น่ามีให้เสื่อม ใช้ปัญญาอบรมสมาธิกับพุทโธสลับกัน พอวันมาฆะกรรมหลวงพ่อกว่เหมือนได้นำเย็นชโลมหัวใจ กลับไปสัปปะกักร้อนอย่างเก่า

เข้านี้ก็กลับมาตั้งพิจารณาตะล่อมกิเลส ไล่ขอบเขตในศีลตัวเอง เราไม่เคยล่วงศีล เราผิดอะไรจึงร้อนเหมือนไฟเผา พอค่อยๆ หยุดดินลง ใจก็ว่า “กิเลสหนีตาย” แล้วที่ทุกข์ที่ร้อนมาเกือบเดือนหยุดหมด พอออกจากภาวนามานั่งทวน กิเลสเหมือนสิ่งมีชีวิต พยายามทุกวิธีที่จะครองหัวใจเรา กลัวว่าเราจะรอดไปจากมือ

คำถาม

๑. ผมเข้าใจผิดถูกประการใดครับว่า กิเลสเหมือนมีเจตจำนงของตัวเอง
๒. หนทางในการภาวนาจำเป็นต้องรู้ทุกพฤติกรรมของกิเลสไหมครับ
๓. การภาวนาจะโดนกิเลสเล่นงานทุกคนไหมครับ มากน้อยประการใด แค่นี้ผมก็ไม่ไหวแล้วครับ จะตายเอา

ตอบ : นี่คำถามเนาะ คำถามๆ เวลาเขาพูดไป เวลาภาวนามาทุกข์ร้อน ทุกข์ร้อนเป็นเดือน ทุกข์ร้อนมาก เวลาทุกข์ร้อน ทุกข์ร้อนมาก เพราะอะไร เพราะกิเลสมันแผดมันเผา

หน้าที่ของกิเลสคือการชะงักใจ หน้าที่ของกิเลสคือการทำลายหัวใจ หน้าที่ของมัน หน้าที่ของมันไง เพียงแต่ว่าวันไหนมันทำเต็มที่แล้ว ทำพอแรง ทำจนมันอึดหน้าสำราญแล้วมัน ก็นอนหลับ ตอนนั้นนะเราจะสบายหน่อยหนึ่ง เพราะกิเลสมันไม่ทำหน้าที่ชะงักใจ หน้าที่ของมัน หน้าที่ของมันคือการกระทำของมันไง

ครอบครัวของมาร ครอบครัวของมารอาศัยอยู่บนหัวใจของสัตว์โลก แล้วเอาหัวใจของ สัตว์โลกเป็นที่ขบถาย

หลวงตาท่านพูดประจำ กิเลสมันขึ้นในหัวใจเราแล้ว แล้วมันก็ไปนอนหลับนะ เราเพิ่งตื่น “โอ้ย! ทุกข์” เราเพิ่งตื่นไง

นี่ไง ใสนี้เป็นสัจจะเป็นความจริง เพราะเราเป็นชาวพุทธ เพราะเราเป็นชาวพุทธ เราฟัง ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาท่านเอากิเลส เอาเรื่องของกิเลสมาตั้งชื่อมัน ว่ามันเป็นกิเลสๆ แล้วมันเป็นกิเลส กิเลสมันมีปุ๋ยตายาย มีลูกมีหลานเต็มไปหมดเลย เพราะ อะไร

เพราะกิเลสบางตัวมันก็มีมโนนะ บางตัวมันปานกลาง บางตัวมันโหดร้าย มันทำให้ คนทำลายตัวเองได้ มันพูดถึงมันปลิ้นปล้อนจนคนต้องฆ่าตัวตาย นี่เวลาตัวที่มันโหดร้ายมัน ทำลายนะ ทั้งๆ ที่ชีวิตนี้ หัวใจเป็นที่อยู่ของมันๆ ไง นี่ครอบครัวของกิเลส

แต่ลัทธิศาสนาอื่นเขาจะสอนเรื่องอย่างไรนั่นมันก็เรื่องของเขา แต่ในพระพุทธศาสนา สอนถึงต้นเหตุเลย สอนถึงอวิชชาในหัวใจของสัตว์โลก แล้วอวิชชามันอยู่ที่ไหนละ

อวิชชามันเกิดจากจิต มันไม่ใช่จิต ไม่ใช่จิตหรอก ถ้ามันใช่จิต มันทำให้จิตสะอาดไม่ได้ อวิชชาเกิดจากจิต แต่ไม่ใช่จิต แต่มันอยู่กับจิตมาไง อวิชชาเกิดจากจิต

หลวงปู่มั่นท่านพูดไว้ “อวิชชาเกิดบนฐิติจิต” นี่เวลาคนที่ภาวนาไปแล้ว

อวิชชามันเกิดที่ไหน มันอยู่ที่ไหน มันอยู่อย่างไร เราไม่รู้ แต่เรามาศึกษาธรรมะขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราถึงแบ่งแยกได้ว่าความทุกข์ความยากนั้นเรื่องของกิเลส เรื่อง สุขเป็นเรื่องของบุญกุศล บุญและบาป เวลามีบุญและบาปทำไปแล้วมันมีบุญและบาป

ฉะนั้น เราเกิดมาในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา มันมีประเพณีวัฒนธรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ปู่ย่าตายายของเราทำบุญกุศลกันมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย เราเกิดในครอบครัวอันสมควร เราเกิดครอบครัวที่เป็นสัมมาทิฐิ ถ้าไปเกิดครอบครัวมิจฉาทิฐิขึ้นไป เขาพาไปทางอื่นอย่างนี้ แล้วเราจะคิดอย่างไร ก็ไปเชื่อใจ ไปเชื่อการพยากรณ์นะ การล้างบาป การต่างๆ มันล้างได้อย่างไรละ นี่พูดถึงความเชื่อนะ

แต่ของเรา ของเราพูดถึงบุญและบาป พูดถึงกิเลสค้นหาความทะยานอยากในใจของตน แล้วคนเกิดมามีบุญมีบาปมากน้อยแค่ไหน

คนที่มีบุญกุศลขึ้นมาประกอบสัมมาอาชีวะประสบความสำเร็จบ้าง แต่ในบุคคลคนหนึ่ง เคยทำทั้งกรรมดีและกรรมชั่วมา เวลาสิ่งที่ให้เป็นบุญกุศลมันเสวยบุญกุศล เวลากรรมมันเสวยๆเสวยบุญกุศล เวลามันเป็นบุญกุศลชีวิตก็ราบรื่นดีงาม ถึงเวลาที่สุดแล้วเวลาชีวิตมันตกต่ำ เวลาตกต่ำขึ้นมาถ้าเรามีสติปัญญา มันเป็นเช่นนั้นเอง มันก็เป็นอย่างนี้ ถ้ามันเป็นเช่นนั้นเอง เรามีสติปัญญา มันไม่ท้อแท้ใจ มันไม่ท้อแท้ มันไม่ตีโพยตีพายไม่เพิ่มทุกข์ให้กับหัวใจมากขึ้น

หัวใจมันก็ทุกข์ยากอยู่แล้วแหละ แล้วกิเลสมันก็หลอก แล้วเราก็ไปเชื่อมัน แล้วเราก็บีบค้นซ้ำเข้าไปอีก แล้วชีวิตเรามันก็จะทุกข์จะยากมากขึ้นไปอีก

แต่ถ้าเรามีธรรมะ มันเป็นเช่นนั้นเอง สิ่งใดเกิดขึ้นแล้วสิ่งนั้นมันก็ต้องผ่านไป ถ้ามันผ่านไป แล้วเราอย่าทิ้งโอกาสของเรา เราหาจังหวะของเรา ถ้ามันผ่านไปแล้วเราจะได้ขับเคลื่อนชีวิตเราให้ดีขึ้นไป เห็นไหม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราศึกษาธรรม ธรรมและวินัยๆ

แต่เวลาจริงๆ เราจะควบคุมหัวใจของเรา เราก็ต้องจะมาประพฤติปฏิบัติไง เวลาจะประพฤติปฏิบัติ คนเรานะ มันเหมือนผ้าขาว ถ้าเป็นผ้าสีขาวมันสกปรก มันก็เป็นผ้าสีขาวอยู่แล้ว มันก็สกปรก ใจของปุถุชน ใจของมนุษย์เรามันเหมือนผ้าสีขาว มันรับอารมณ์ไว้ทั้งหมดเลย มันไม่รู้ไม่เห็นอะไรมันก็เป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้ามันผ้าขาวนี่นะเวลามันสกปรก โอ้โฮ! มันรังเกียจใจ

นี่เหมือนกัน เวลาคนจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา โอ้โฮ! มันจะทำผ้าขาว มันจะเห็นเลยนะ นั่นก็ทุกข์ นี่ก็ทุกข์ นี่ก็สกปรก นุ่นก็ไม่ได้ ไม่ดีทั้งนั้นนะ แล้วทำสิ่งใดก็ทำไม่ได้เลย

นี่เวลาภาวนาเริ่มต้น หลวงตาท่านสอน การภาวนามียากอยู่ ๒ คราว คราวหนึ่งคือคราวที่เริ่มต้น กับคราวหนึ่งคราวสรุปจะจบนั้นนะ

ตอนอวิชชา ที่จิตของท่านเวลามันพิจารณาไปแล้วเป็นพระอนาคามีแล้วนะ จิตนี้แว้งว้างไปหมดเลย ท่านบอกเลยนะ ท่านฟังไปที่ภูเขาเลากามันทะลุหมดเลย มันว้างไปหมดเลย แล้วก็ชื่นชมใจ

เห็นไหม เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัตินะ แล้วเห็นความจริงนะ ท่านบอกเลย ในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราประพฤติปฏิบัติเพื่อจะหากิเลส เพื่อจะหาอวิชชา เพื่อจะทำลายอวิชชา แต่โดยความเป็นจริงขึ้นมาเวลาประพฤติปฏิบัติแล้ว เป็นพระอนาคามีแล้ว คือเริ่มอรหัตตมรรคมันต้องเข้าไปเจออวิชชา เวลาจะเข้าไปเจออวิชชา ไม่เจอ ไปเจอแสงสว่าง โอ้โฮ! มันแว้งว้างไปหมด

ท่านบอกเลย ปฏิบัติไปแล้วไปบูชาอวิชชาไป ไปบูชาเจ้าวัฏจักรเสียอีก โดยไม่รู้ตัว

นี่คนปฏิบัตินะ ขนาดปฏิบัติขึ้นมาจนมีกำลังขนาดนี้ เวลาไปเจอความว่างแว้งว้าง ไปบูชามัน กันิพพานไป โอ้โฮ! มันยิ่งใหญ่ไป โอ้โฮ! มหัตศรรยๆ นะ ท่านบอกนะ ท่านไปหลงอยู่ในเวลาท่านเทศน์ท่านบอกว่าไปบูชาอวิชชา ปฏิบัติไปบูชากิเลส ทั้งๆ ที่เราจะฆ่ากิเลส แต่ด้วยความไม่รู้ ด้วยความไม่รู้ เราปฏิบัติขึ้นไปมันสูงส่งขึ้นไปแล้วมันไปเจอความว่าง ความแว้งว้าง เพราะมันผ่านกามราคะไปแล้วไง มันก็ไปบูชาอยู่นั่นแหละ

ท่านบอกเลย นี่เป็นบุญกุศลของท่านนะ ธรรมมันเกิด เวลาธรรมมันเกิดนะ เดี๋ยวจกรรมอยู่ธรรมมันเกิด ความคิดมันผุดขึ้นกลางหัวใจ “แสงสว่างสว่างไสวเกิดจากจุดและต่อม”

มันต้องมีเหตุสิ มันต้องมีเหตุมีผล มันมีที่มาของมันไง เอ๊ะ! มันเกิดจากจุดและต่อม ท่านบอกเลย นี่ธรรมะเตือนแล้ว นี่ธรรมะเกิด ธรรมะเกิดไม่ใช่อริยสัจ

ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ศีล สมาธิ ปัญญา เวลาเกิดอริยสัจ เกิดมรรคเกิดผลมันเกิดสติปัญญา สติ มหาสติ สติอัตรโนมตี สติมันพร้อม แล้วเกิดปัญญาขึ้นไป เราเป็นคนควบคุมดูแล เรารู้หมดไง

เวลาทำสมาธิ สมาธิจะมีความรู้สึกตลอดไป พุทโธตลอดไป ไม่มีเว้นวรรค ถ้าเว้นวรรค นั่นคือมันจะตกวงค์แล้ว มันจะมีความรู้สึกสืบทอดเนื่องขาดไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่ว่ามันเป็นวิชาๆ เวลาธรรมเกิดๆ เวลาธรรมเกิดแล้วอะไรมันเกิด อะไรมันเกิด เกิดอย่างไร

ท่านบอกว่าธรรมะมาเตือนแล้วนะ ธรรมเกิดๆ มันเป็นธรรมผุดขึ้นมา ไม่ใช่อริยสัจ ไม่ใช่มรรค เวลาเป็นมรรคขึ้นมามันมีสติปัญญามันพร้อมไง เรารู้ได้ เราเข้าใจได้ แล้วเราควบคุมได้ เราเป็นคนส่งเสริม เราเป็นคนพยายามขึ้นไป นี่คือมรรค

แต่อยู่ดีๆ มันผุดขึ้นมา เอ๊ะ! อะไรวะ ท่านก็เลยย่ำอยู่นั่นละ บอกว่าจุดและต่อม ท่านก็หันรีหันขวางนะ ท่านบอกว่าธรรมะมาเตือน คือธรรมผุดแล้วนะ แต่ด้วยความไม่รู้ คนปฏิบัติ ตัวจริงๆ ไม่รู้

เหมือนเด็กมันไม่รู้ตัวมันเอง ไร้เดียงสา ทำอะไรไม่ได้ มันไม่มีใครคุมครองดูแลมัน ท่านถึงพูดไง หลวงปู่มันท่านนิพพานไปก่อนนะ ถ้าหลวงปู่มันไม่นิพพาน ท่านเข้าไปหาหลวงปู่มัน แล้วท่านจะเอาจุดและต่อมไปถามท่าน

หลวงปู่มันจะชี้กลับเลย ก็ไอ้จุดและต่อมนั้นแหละมันคือตัวต้นเหตุ ก็หันจิตกลับไง หันจิตเข้าไปหาที่ตัวจุดและต่อม เพราะมันเข้าไปถึงจุดและต่อม แล้วมันจับจุดและต่อมนั้นแล้วพิจารณา นั่นคืออวิชา

แล้วมันเป็นวิทยานิพนธ์ของแต่ละคนไม่เหมือนกันนะ จุดและต่อมเป็นของหลวงตา ท่านเป็นปัจจุบันธรรมของท่าน เวลาหลวงปู่ขาวเวลาท่านเข้าไปถึงอวิชา ท่านเปรียบอวิชาเหมือนเมล็ดข้าวเปลือก เวลาของหลวงปู่บัว ท่านเปรียบอวิชาของท่านเหมือนคานงูฏี เวลา มันขาดมันบับ! ลง

นั่นนะวิทยานิพนธ์ หมายถึงว่า มันเป็นอวิชาเหมือนกัน แต่คนที่เข้าไปรื้อค้นเข้าไป ด้วยสติด้วยปัญญา ด้วยความรู้ของคน วิทยานิพนธ์คือความรู้อย่างแท้จริงของผู้ที่มันเหมือนกัน ไม่ได้ เพราะสติปัญญาไม่เหมือนกัน อำนาจวาสนาไม่เหมือนกัน แต่จับอวิชาเหมือนกัน จับ เจ้าวัฏจักรเหมือนกัน

นี่เวลาธรรมเกิดนะ แล้วธรรมเกิดแล้วท่านบอกว่า หลวงปู่มันท่านก็นิพพานไปแล้ว ถ้า หลวงปู่มันไม่นิพพานไปนะ ท่านไปถามหลวงปู่มัน ท่านจะสำเร็จเดี๋ยวนั้นเลย แต่เพราะหลวงปู่ มันท่านนิพพานไปแล้ว ไปถามใครก็ไม่มีใครรู้หรอก แล้วใครจะตอบไม่ได้ ท่านก็เคืองคิ้วหงาย หันขวางอยู่อีก ๘ เดือน สุดท้ายแล้วพอมันไปที่ไหนมาไม่ได้แล้ว กลับมาก็กลับมาจุดและต่อมนั้นแหละ เพราะอะไร พอจุดและต่อมขึ้นมา ท่านก็หันสติปัญญาเข้า

นี่ไง เวลาภาวนานะ ปัญญาการทวนกระแสกลับเข้าไปสู่จิต ตั้งแต่โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี พระอรหันต์ ทั้งสิ้น ปัญญาในพระพุทธศาสนาคือปัญญาที่ทวนกระแสกลับ

ไอ้ของเราส่งออก คิดออกมา โดยธรรมชาติของพลังงาน โดยธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ส่งออก ธรรมชาติของกิเลสไง ไอ้ภาวนามยปัญญามันทวนกระแสกลับ มันสวนกระแสกลับ แล้วเป็นอย่างไรละ นักภาวนาหรือครูบาอาจารย์นะรู้

ฉะนั้น เวลาท่านหันรีหันขวางอยู่พักหนึ่ง หันรีหันขวางเพราะอะไร เพราะสติปัญญาตอน นั้น สติปัญญาของชั้นอนาคามีกับกิเลสชั้นอรหันต์มันคนละระดับกัน ความสูง ความต่ำ เหมือน ผู้ใหญ่กับเด็ก เด็กสู้ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่มันมีวุฒิภาวะสูงกว่า ผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า ผู้ใหญ่ คมเกมได้ดีกว่า แต่เด็กมันจะสู้ๆ มันก็พัฒนาตัวมัน พัฒนาตัวมันจนมันมีความสามารถ ทดเทียมผู้ใหญ่ นั่น แล้วเท่าทันผู้ใหญ่ นั่น จับเรื่องนั้นๆ แล้วใช้สติปัญญาต่อรองกับผู้ใหญ่ นั่น ใช้ สติปัญญาประหัตประหารผู้ใหญ่ นั่นจนถึงที่สุดแห่งทุกขได้

นี่พูดถึงว่าธรรมเกิด คือจุดและต่อม นี่ไง แต่เวลาท่านจะชนะกิเลส ท่านจะชำระล้าง กิเลส นั่นคือปัญญาญาณ ปัญญาญาณเข้าไปสู่ชำระกิเลส

นี่พูดถึงว่าเวลาธรรมเกิดนะ เวลาธรรมเกิดส่วนธรรมเกิดอย่างนั้น ทีนี้เวลาผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ คำถาม เวลาปฏิบัติทุกข์เป็นเดือนๆ ทุกข์เกือบเป็นเกือบตาย แล้วบอกว่าทุกข์เพราะอะไร ทุกข์เพราะสมาธิมันเสื่อม แล้วพอมาคิดว่า สมาธิเราไม่มีจะเอาอะไรเสื่อม

เห็นไหม ถ้าคนคิดที่ถูกต้อง คิดดี คิดดีคิดอย่างนี้

สมาธิ ว่าคนที่ทำสมาธิได้ เวลาสมาธิเสื่อม คนทำสมาธิได้หมายถึงว่าคนมีความสุข ความสงบในใจ พอมีสมาธิความสุขความสงบในใจขึ้นมาแล้ว สุขความสงบนี้มันมาจากไหน

มันมาจากคำบริกรรม มาจากปัญญาอบรมสมาธิ สิ่งที่ว่าธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ เหตุคือคำบริกรรม เหตุคือสติปัญญาที่ดูแลอยู่นั้น พอดูแลอยู่นั้น จิตมันสมดุลงมันก็ลงสมาธิได้ ลงสมาธิได้มันก็มีสุขความสงบของมันไง

แล้วเรารักษา รักษาที่ตั้งสติไว้ เวลาออกมาเราก็พุทโธต่อเนื่องไป อย่าให้เหตุมันต่ำต้อยลง ถ้าเหตุมันต่ำต้อยลงเดี๋ยวมันก็เสื่อมคลายออกไป รักษาสมาธิของเรา ถ้ามีสมาธิ สมาธิเสื่อมสมาธิเสื่อมมันก็ร้อนอย่างนี้ไง

แล้วบอกว่าเขาไม่มีสมาธิ จะเอาสมาธิอะไรมาเสื่อม

ไม่มีสมาธิ แต่มันเกิดความฟุ้งซ่านใจ กิเลสใจ อย่างที่ว่ากิเลส ถ้ามันนอนหลับ กิเลสมันได้รังแกเราเต็มที่แล้วแหละ กิเลสมันได้เหยียบย่ำหัวใจดวงนี้จนมันพอใจแล้วแหละ อืมหน้าสำราญแล้วมันก็นอนเล่น ตอนนั้นนะกิเลสมันไม่แซะหัวใจใจ มันก็มีสุขใจ พอมีสมาธิขึ้นมา เวลาคนจะปฏิบัติ

เวลาคนไม่ปฏิบัติ เวลาคุยเรื่องปฏิบัติ ทุกคนบอกเลย เราทำได้ ใครๆ ก็ทำได้ แล้วพอไปทำนะ ทำไม่ได้

เวลาไม่ปฏิบัติมันสบายใจ มันสบายของมัน กิเลสมันรังแกหัวใจจนพอแรงแล้วแหละ เหมือนผู้ใหญ่รังแกเด็ก เล่นกับเด็ก รังแกเด็กจนสนุกแล้ว เด็กมานั่งร้องไห้อยู่那儿 ผู้ใหญ่ก็ไปนอนสบาย มันก็สบายของมันไง เวลามันจะหงุดหงิด มันจะไปรังแกเด็กอีกแล้ว พอหงุดหงิดขึ้นมาไม่มีอะไรเล่น จะไปกลั่นแกล้งเด็กสนุกไป พอกิเลสมันตื่นขึ้นมามันก็มาบีบคั้นหัวใจอีกไถ่ มันมันจะรังแกหัวใจอีกแล้ว อย่างนั้นมันทุกข์

บอกว่า ใช่ ถ้าเราไม่มีสมาธิ สมาธิมันจะเสื่อมได้อย่างไร เพราะของที่ไม่มีมันจะเสื่อมได้อย่างไร แต่ทำไมมันทุกข์มันร้อนล่ะ

มันทุกข์มันร้อนเพราะกิเลสมันรุ่มร่า กิเลสมันบีบคั้น ถ้ากิเลสมันบีบคั้นๆ แล้วถ้าบีบคั้น ถ้าคนมีสติปัญญา มันจะหันหน้าสู้กับกิเลสไง ตั้งสติ มีคำบริกรรม จะสู้กับมัน

แต่ถ้าคนที่ไม่มีสติปัญญา เวลากิเลสมันบีบคั้นนะ ยอมจำนนกับมันแล้วไปเลยนะ ไปหาใคร ไปหาแสงสีเสียง ไปหาเหล้ายาปลาบั้ง ไปหาการเล่นการพนัน หนี ไปหนีแล้ว ออกไปหนีเลยนะ กิเลสมันบีบคั้นอยู่แล้วออกไปหนีเพื่อจะชดเชยใจ จะชดเชย จะให้ตัวเองดีขึ้น ตัวเองพ้นจากความทุกข์ใจ เวลาทุกข์ กินเหล้าเมายาเพลิดเพลินไปกับมัน แล้วพอมันสร้างเมาก็ทุกข์เหมือนเดิมมันแหละ มันยิ่งหย่าไปข้างหน้า

แต่ถ้าจะย้อนกลับมานี้ไง จะย้อนกลับมา เขาภาวนาของเขา ภาวนาของเขาจริงจังของเขาจนจิตมันสงบระงับได้บ้าง ที่นี้ธรรมมันเกิด นี่ไง ราววล ราววลของการปฏิบัติ อย่างพวกเราได้สักหน ใครได้ เขาบอกเลย เมื่อ ๒ วันนี่ก็มีเขียนมา มีธรรมเกิดอย่างนี้

นี่ก็เหมือนกัน เวลาธรรมมันเกิดนะ คำว่า “กิเลสหนีตาย” พอกิเลสมันหนีตาย กิเลสมันรังแกเราอยู่ไง ถ้าเรามีสติปัญญาขึ้นมาเราจะสู้กับมัน กิเลสมันหนีตายของมันไง พอกิเลสหนีตาย ว่างหมดเลย เวลาธรรมมันผุดขึ้นมาเป็นคุณธรรมในหัวใจ ว่างหมดเลย นี่คือการปฏิบัติ

แล้วราววลการปฏิบัติ กรณีอย่างนี้ เพราะว่าธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชัดเจนมาก แล้วธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดาคุ่มครองทั้งสิ้น ที่นี้ในธรรม ในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า อการอย่างนี้คุณธรรมเกิด ธรรมมันเกิดขึ้น

ธรรมมันเกิดขึ้นมันเกิดจากบุญจากกุศลของคนนะ บางคนจะเกิดบ่อยมาก บางคนไม่มีเลย แต่หลวงปู่มันท่านฟังธรรมประจำใจ เวลาหลวงปู่มันท่านกลับไปเชียงใหม่ มาลงกรุงเทพฯ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าเลย

“ท่านมัน ท่านมัน ท่านมันอยู่ในป่าท่านจะไปศึกษาเอาจากใคร เราเป็นสมเด็จนะ เราเป็นอาจารย์สอนปริยัติ เรายังต้องเปิดตู้พระไตรปิฎก ยังต้องค้นคว้าทางวิชาการตลอดเวลาทางวิชาการต้องเปิดตู้ เปิดหาคำรับตำรา แล้วท่านอยู่ในป่า ท่านจะไปค้นคว้าหากับใคร” นี่ความเห็นของทางวิชาการ

หลวงปู่มันท่านบอกว่า “ด้วยความเคารพ เกล้ากระผมตอบด้วยความเคารพ ไม่ใช่ดูถูกดูหมิ่น หมิ่นแคลนใครทั้งสิ้น”

การดูถูกดูหมิ่น หมิ่นแคลน มันเกิดจากกิเลส แต่นี่มันไม่ใช่ นี่มันเป็นความจริง ในเมื่อท่านถามไถ่ ในเมื่อนักปราชญ์ผู้ที่แสวงหาในพระพุทธานุศาสนาด้วยกันถามถึงว่า ผู้ที่ปฏิบัติไปศึกษาค้นคว้าเอาจากใคร

“กระผมฟังธรรมทั้งวันทั้งคืนเลย”

อย่างพวกเรา ใช้นี้กิเลสหนีตายก็ผุดขึ้นมา

หลวงตาเวลาของท่าน ท่านบอกธรรมมาเตือน หลวงตาใช้คำว่า “ธรรมะ” นะ ธรรมะคือสังขธรรมมาเตือนหัวใจของท่านนะ

เวลาท่านไปบูชากิเลสอยู่นั่นนะ ไปเห็นความมหัศจรรย์ที่จิตผ่องใส จิตมันมหัศจรรย์อยู่นั่นนะ ธรรมะเตือนเลยนะ สิ่งที่มีผ่องใส มันสว่างไสว มันต้องมีเหตุ เหตุที่มันจะเกิดอย่างนี้ได้ มันเกิดจากจุดและต่อมของจิต นั่นคือเจ้าวิภูจักร นั่นคือผู้ที่ควบคุมใจของท่าน นี่ธรรมะเกิด

แต่หลวงปู่มันท่านบอกว่าท่านฟังทั้งวันทั้งคืนเลย มันมีมาตลอดใจ มันมีธรรมเข้ามาได้มาแย่ง มาขัดมาแย้งในความเห็นของตนตลอด แล้วก็เดินจงกรมพิจารณาทั้งวันทั้งคืน ทั้งวันทั้งคืน นี่ธรรมะเกิดนะ แต่ธรรมะเกิดแล้วท่านก็พิจารณาของท่านจนเป็นมรรคเป็นผลไป

คำว่า “เป็นมรรคๆ” เราจับตรงนั้นเป็นตัวประเด็น คือเป็นจิตต์ แล้วเราก็ใช้ปัญญาของเราได้ ปัญญาของเราได้ สิ่งนั้นตีขยายความไป เหมือนมีจิตต์แล้วเราขยายความแยกความของเราเพื่อสติปัญญาของเราจะเพิ่มขึ้นไง อันนี้ต่างหากเป็นการภาวนาที่เป็นมรรคเป็นผลขึ้นมา

เวลาธรรมมันเกิด ทีนี้บอกว่า สิ่งที่คุณปฏิบัติมันเป็นรางวัลๆ แล้วธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกนี่เป็นธรรมเกิด

แต่ผู้ที่ปฏิบัติถ้าเป็นหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น หลวงตาพระมหาบัว หลวงตาพระมหาบัว ท่านบอกอย่างนี้กิเลสเกิด แล้วมันก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ นะ

ในธรรมบอกนี่ธรรมเกิด แต่เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติบอกนี่กิเลสเกิด กิเลสเกิด เพราะอะไร

กิเลสเกิด เพราะมันเกิดแล้วคนที่ไม่รู้ใจ มีคนที่ไม่รู้มากมายถ้ามีความเห็นอย่างนี้ผุดขึ้นมา อ้อ! ธรรมเกิดเป็นพระโสดาบัน เขาว่านี่เป็นคุณธรรมของเขา

นี่คือกิเลสใจ คือสิ่งที่ว่ามันไม่เป็นความจริง มันไม่ใช่อริยสัจ มันไม่ใช่มรรคไม่ใช่ผล มันเป็นธรรม คือมันเป็นสังขารธรรมที่มันเป็นอารมณ์เกิดขึ้น เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากจิต

พอเกิดขึ้นจากจิต ความคิดดีๆ ที่ผุดขึ้นมาใจ เหมือนคนคิดงานๆ เวลามันคิดออก เวลามันคิดออกมันก็เป็นความคิดอันหนึ่งใจ แต่บางคนคิดหัวแทบระเบิด คิดไม่ออก แล้วบางคนคิดโหลเลย แต่โหลนี่ก็เป็นความคิด ไม่จดไว้ ลืมนะ ต้องโน้ตไว้เลยนะ เรื่องนั้นๆ ใจ แต่เรื่องนั้นก็เอามาทำไมละ

นี่ธรรมเกิด แต่หลวงตาท่านบอกเป็นกิเลสเกิด

เออ! ฉะนั้น เราฟังที่แรกเรากำลังจะ ครูบาอาจารย์ท่านพูดสิ่งใดเราจะเก็บมา แล้วมาพิจารณา พอเรามาพิจารณาของเราต่อเนื่องไป เออ! ก็ใช่จริงๆ เนอะ

เพราะเวลาบอกว่าธรรมเกิดมันเกิดความรู้สึก เกิดความสุข พอเกิดความรู้สึก เกิดความสุข แล้วเวลามันเกิดแล้ว ธรรมดาความสุขหรือความรู้สึกต่างๆ เกิดขึ้นแล้วมันก็จะจางไปหายไปเป็นธรรมดา พอมันจางไปหายไป ตอนนี้เครียดแล้ว หงุดหงิดแล้ว อยากได้อย่างนี้ นี่กิเลสเกิด

สิ่งนี้เป็นต้นเหตุให้เกิดความหงุดหงิด เกิดความอยากได้ เกิดจากความต้องการให้ได้ อย่างนี้อีก หลวงตาท่านบอกว่ากิเลสเกิด

หลวงตาเวลาท่านพิจารณาของท่านนะ เวลาสมาธิอบรมปัญญาฯ ท่านบอกปัญญา
อบรมสมาธิ

เออ! ก็จริง

แล้วอย่างธรรมเกิดฯ มีอยู่ในพระไตรปิฎกนะ นี่ธรรมและวินัยของศาสดาเลยละ ว่าธรรม
เกิดฯ แต่เวลาหลวงตาท่านบอกนี่กิเลสเกิด ไม่ใช่ธรรมเกิดหรือ กิเลสเกิด

กิเลสเกิดเพราะคนได้เกิดแล้วอยากได้ คนเกิดแล้วต้องการ คนเกิดแล้วปรารถนา มันก็
เลยเป็นกิเลสเกิดไง แต่ถ้าเป็นหลวงปู่มันไม่ใช่ ธรรมเกิดฯ ธรรมนี้มันผุดขึ้นมา ธรรมผุดขึ้นมาให้
เราวิเคราะห์วิจัย เป็นการลับปัญญา เป็นการค้นคว้าไง

ดูสิ เวลาหลวงปู่มันท่านบอกเลยนะ เวลาเดินจงกรมอยู่ อย่างเช่นเทวดา อินทร์ พรหม
ชั้นไหนจะมาท่าน มันจะผุด มันจะรู้ก่อน ท่านรู้เลยนะ วันนี้เวลาเท่านั้นจะมีคณะนั้นมา วันนี้
เวลาเท่านั้นจะมีคณะนั้นมา

นี่ธรรมเกิด พอถ้ารู้ว่าจะคณะไหนมา เวลาพระกรรมฐานโดยธรรมชาติภาวนาทั้งวันทั้ง
คืน เวลากลางคืนท่านก็นั่งภาวนาของท่าน เวลาได้เวลาแล้วกำหนดจิตแล้ว ไม่ได้ต้อนรับกัน
ด้วยความรู้สึกอย่างนี้ ต้อนรับกันในสมาธิ จิตเข้าในความสงบนั้นแล้วก็ต้อนรับพวกเหล่าจิต
เดิมแท้ จิตเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ ท่านต้อนรับของท่าน

นี่พูดถึงเวลาธรรมเกิด ธรรมเกิดฯ ไง เวลาธรรมเกิดเกิดทั้งวันทั้งคืน

แต่เนี่ยเวลาว่าสิ่งที่ว่ากิเลสหนี่ตาย แล้วเกิดความสุขความสงบ

เราจะบอกว่า มันเป็นรางวัล มันจะเป็นรางวัลของนักปฏิบัตินะ เวลาปฏิบัติขึ้นไป เราใช้
คำว่า “สัมผัส” เวลาสัมผัสมันหล่น สัมผัส สัมผัสในสัปดาห์ สัมผัสในสัปดาห์ แต่คนที่ประพฤติ
ปฏิบัติเกือบตาย มีแต่ก้อนหินหล่นใส่ ไม่มีสัมผัสเลย

แต่ถ้ามันสัมผัสฯ คำว่า “สัมผัส” คือว่ามันได้มาด้วยบุญกุศล ได้มาด้วยอำนาจ
วาสนา ถ้ามันได้อย่างนั้นแล้วเราก็พยายามฝึกฝนของเรา ให้เราเหมือนกับอาหาร เรามีอาหาร
ทาน ๓ มือ อาหาร ๓ มือเราก็ต้องมีข้าวปลาอาหารของเราพร้อม

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราอยากจะมีคุณธรรมของเรา เราก็จะประพฤติปฏิบัติขึ้นมาสืบ ต่อเนื่องต่อไป ธรรมเกิด ๆ มันสัมผัสกันเป็นของชั่วคราว ของชั่วคราวเกิดจากอำนาจวาสนาของ คนที่มันเป็นไปได้หรือเป็นไปได้ แล้วก็ผ่านไปแล้วก็จบกันไปแล้ว ฉะนั้น สิ่งที่ผ่านมาไปแล้วจบ ไปแล้วคือเป็นรางวัลของการปฏิบัติ

เวลาปฏิบัติเกิดปิติก็เรื่องหนึ่ง ตัวขยาย ตัวพอง ตัวใหญ่ นั่นก็เกิดปิติ ถ้าธรรมเกิดอย่าง นี้ก็เป็นผลของการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ว่าเป็นรางวัลของการประพฤติปฏิบัติให้เราปฏิบัติมันมี ความสุขในหัวใจของเราบ้าง เป็นการยืนยันว่าอริยสัจจะความจริงมันมีของมันอยู่

นี่ถ้าเวลาธรรมมันเกิด แล้วเขาบอกว่ามันมีความสุขของมัน แล้วเขาก็มาไตร่ตรอง มา ไคร่ครวญของมันนะ เรื่องกิเลสไป ถึงเป็นคำถามว่า กิเลสมันสิ่งมีชีวิต มันพยายามควบคุมทุกๆ วิธีการของหัวใจใหม่

คำถาม “๑. ผมเข้าใจผิดถูกประการใดครับ ว่ากิเลสเป็นเหมือนมีเจตจำนงของตัวเอง”

มันเป็นหน้าที่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบัญญัติไว้ไง องค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าถ้าตรัสรู้แล้วบัญญัติธรรมวินัย ธรรมวินัย บัญญัติธรรมวินัย เป็นบัญญัติที่การ สื่อสาร

พระปัจเจกพุทธเจ้าตรัสรู้เองโดยชอบแต่สอนได้โดยเฉพาะตัว แต่เวลาออกไปแล้วท่าน ไม่ได้บัญญัติเป็นธรรมวินัยอย่างนี้ เป็นสูตร อาทิตตปริยายสูตร อนัตตลักขณสูตร ต่างๆ ธัมม จักข ไม่ได้บัญญัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติ

ที่นี้บัญญัติขึ้นมา สิ่งที่ยกบัญญัติขึ้นมา เวลากองทัพกิเลสกับกองทัพธรรมประหัดประหาร กัน กองทัพกิเลสคือว่ากิเลสค้นหาความทะยานอยากในหัวใจของเรา เวลาเราประพฤติปฏิบัติ ขึ้นมามีศีล มีสมาธิ ปัญญา นี่กองทัพธรรม กองทัพธรรมกับกองทัพกิเลสประหัดประหารกันใน หัวใจ คนที่ปฏิบัติเวลาใช้ปัญญาก็เป็นอย่างนี้

เวลาทำสมาธิๆ เราพยายามพุทโธ พยายามต่างๆ ใ้หนี่เป็นการบังคับ บังคับให้มันปล่อย มันวาง มันละ มันละโดยกำลังของสมาธิ แต่เวลาเป็นปัญญา ปัญญามันต้องอาศัยฐานของ สมาธิแล้วใช้ปัญญาขึ้นมา นี่กองทัพธรรม กองทัพธรรมเวลาเข้าไปประหัดประหารกับกิเลสไป

ฉะนั้นว่า “กิเลสมันมีเจตจำนงในตัวของมันเองใช่ไหม”

ยิ่งกว่ามี มันมีของมันอยู่แล้วโดยธรรมชาติของมัน โดยธรรมชาติของมัน ธรรมชาติของกิเลสเป็นอย่างนั้น

นี่ความเข้าใจ ถ้าเข้าใจแล้วพิจารณาไปเป็นประโยชน์ ข้อ ๑. นี้ตอบอย่างนั้น

“๒. หนทางในการภาวนาจำเป็นต้องรู้ทุกพฤติกรรมของกิเลสไหมครับ”

ในการประพฤติปฏิบัติของเรา เวลาที่ทราบดีพฤติกรรมๆ ถ้ามีสติปัญญาเท่าทันมันก็เป็นประโยชน์ ถ้าปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาอบรมสมาธิเราตั้งสติไว้ก่อน เรามีปัญญารู้ก่อนที่กิเลสมันจะโหมโรง

เวลากิเลสมันโหมโรงนะ มันลุกในหัวใจ เอามันไม่อยู่หรอก แต่ถ้าเราเริ่มต้นเรามีสติปัญญา เราฝึกฝน เรามีกำลังของเราก่อน เราป้องกันไว้ก่อน ถ้าป้องกันไว้ก่อน ถึงเวลาแล้วเวลามันมา ถ้าทัน ถ้าทันคือกำลังพอก็คือต่อสู้กัน ถ้าไม่ทันนะ มันบีบบีบใส่โพงนะ ความทุกข์ความยากในหัวใจมากมายมหาศาล

นี่พูดถึงว่า ในหนทางในการภาวนาจะต้องรู้ทุกเรื่องหรือไม่

เหตุการณ์เฉพาะหน้า ถ้าเหตุการณ์เฉพาะหน้าเราถึงจะพิจารณามัน ถ้ามันยังไม่เกิดมันอยู่ในจิตได้สำนึก ไม่ต้องไปรู้ทุกเรื่องหรอก มันไม่ถึงเวลา

โสดาบันละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สิ้นพหุปรามาส สังโยชน์ ๓ พระสภิกาคามีละปฏิฆะ กามราคะ อ่อนลง พระอนาคามี กามราคะ ปฏิฆะขาดไป สังโยชน์ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา นั้นสังโยชน์อย่างละเอียด ถึงเวลาแล้วมันต้องไปเผชิญหน้าแน่นอน

เวลาถึงที่สุดแล้วมันไปเผชิญหน้าในสติปัฏฐาน ๔ ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม เวลาพิจารณาไปแล้วเวลามันขาด มันรู้เลย เวลามันขาด สังโยชน์มันขาดอย่างไร ขาดเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป ถ้าเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไปในนั้นจะเป็นสัจจะความจริง

ที่ว่า ต้องรู้ทุกเรื่องหรือไม่

เวลากิเลสมันหลอก มันก็ว่าเราเป็นผู้ที่มีปัญญา เราจะรู้สิ่งนั้น เราจะรู้สิ่งนี้ ถ้ามันเป็นธรรมเกิดนี้เรารู้แล้ว ถ้ามันยังไม่ได้เกิด ยังไม่มีสิ่งใดมา เราไม่ต้องไปเป็นบ้าหอบฟางเอาอะไรมาพะรุงพะรังไปหมด เพราะในปัจจุบันนี้มันก็พะรุงพะรังพอแล้วแหละ

หลวงตาท่านสอนนะ เฉพาะเรื่องของเราที่ทุกข์พอแรงอยู่แล้ว เฉพาะเรื่องของเรา เราก็ไม่ไหวอยู่แล้ว แล้วจะไปเอาเรื่องคนอื่นเข้ามาทำไมอีกล่ะ

นี่ก็เหมือนกัน เรื่องในหัวใจของเรา หน้าทีการประพฤติปฏิบัติของเรา เรามีหน้าที่ที่จะชนะกิเลสในใจของเรา เราก็ต่อสู้กับมันอย่างนี้ ไม่ต้องไปว่ารู้ทุกเรื่อง ต้องไปเอามาทั้งหมด

เอาเฉพาะหน้า เฉพาะหน้า เฉพาะทาง เฉพาะเหตุการณ์เผชิญหน้า แล้วเราใช้สติปัญญาชนะเป็นขั้นๆ เข้าไป มันถึงเวลากิเลสมันถอยล่นไปเรื่อยๆ ละ เห็นไหม ชันท์ ๕ ชันท์ ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชันท์ ๕ ชันท์ ๕ เบาบางลง เวลาถามราคะนั้นนั่นะคือชันท์แท้ๆ เลยละ ปฏิษะกามราคะ เพราะอะไร เพราะว่ากามราคะ ปฏิษะ มันปฏิษะคือความพอใจของใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นเข้าไป กามฉันทะ กามฉันทะคือพอใจในตัวเอง ถ้าไม่มีเรา จะรักเขาได้อย่างไร ในตัวเองนั่นะ เวลาถามราคะ ปฏิษะมันขาด ถึงเวลาเป็นขั้นๆ เข้าไป ไปเจออวิชชา

นี่พูดถึงว่า จำเป็นต้องรู้ทุกเรื่องหรือไม่

เอาเฉพาะหน้าๆ

เฉพาะหน้ามันก็งานหนักหนาสาหัสสากรรจ์อยู่แล้ว แล้วจะรู้ทุกเรื่องไป มันจะเป็นเรื่องไม่จำเป็น บางอย่างไม่ถึงเวลา ไม่ใช่เวลา

เวลาของเราในปัจจุบันนี้ ถ้าทำสมาธิก็พยายามรักษาใจให้สงบให้ได้ พอวางจากสมาธิจะยกขึ้นสู่วิปัสสนาใช้ปัญญา เราฝึกหัดใช้ปัญญาไป แล้วปัญญา เวลามันใช้ปัญญาไปแล้วเหนื่อยมาก การใช้ปัญญานี้หืดหอบเลยละ เวลาใช้ปัญญาแล้วเหนื่อยมาก เรากลับมาสัมผัสสมาธิ แล้วถ้ามันมีกำลังแล้วเราก็ฝึกหัดใช้ปัญญาไป หัดทำไป หัดทำไปแล้วมันจะมีความชำนาญขึ้น

คนทำงาน คนทำงานทำงานเป็นแล้วมันจะชำนาญของมัน เวลาชำนาญของมัน ทำงานได้ต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ แล้ว ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเป็นสัมมาทิฐิถูกต้องดีงาม ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี อย่างน้อยต้องเป็นพระอนาคามี นี่ถ้าปฏิบัตินะ

ถ้าว่ากิเลสมันหนีตายๆ มันได้รางวัลแล้ว ได้รางวัลเฉพาะที่เราประพฤติปฏิบัตินี้

“๓. การภาวนาจะโดนกิเลสเล่นงานทุกคนไหมครับ มากน้อยประการใด แต่ครั้งนี้ผมก็ไม่ไหวแล้วครับ”

มันอยู่ที่ขีปนาวุธปัญญา ผู้ที่ปฏิบัติง่ายรู้ง่าย ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติยาก ผู้ที่มันเป็นจิตนิสัย โทสจริต โมหจริต โลภจริต จิตแต่ละคน สัทธาจริต พุทธจริต

สัทธาจริต พุทธโอฯ มันคงได้ ส่วนใหญ่สัทธาจริต ถ้าพุทธโอฯ นะ

ถ้าเป็นปัญญาชนนี้พุทธจริต “อะไรๆ ก็พุทธโอ อะไรๆ ก็พุทธโอ พุทธโออะไรวะ” มันไม่ยอมรับ อย่างนี้ต้องใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เพราะอะไร เพราะพุทธโอแล้วกิเลสมันต่อต้านนะ นู่นก็พุทธโอ นี่ก็พุทธโอ มันเหมือนกับสูตรสำเร็จ

แต่เวลาครูบาอาจารย์ เราด้วย เราเย็นเย็นเลย หลวงปู่มั่นเวลาท่านเจ็บไข้ได้ป่วย ตอนนั้นหลวงตาท่านพยายามใช้ปัญญาเป็นมหาสติ มหาปัญญา ขึ้นไปถามท่าน คนป่วยนะ หลวงตาท่านเป็นคนอุปนิสัยากเอง กลางคืนหน้าหนาว ล้าลี้เป็นกะละมังๆ เพราะไปล้างเสลด เพราะท่านเป็นวัณโรค ไปล้างเสลดออกมา แล้วคนป่วยขนาดนั้นจะคุยกับใคร

แต่เวลาท่านเดินจงกรมอยู่ เพราะท่านกำลังมหาสติ มหาปัญญา ท่านกำลังต่อสู้กับกิเลสด้วยความรุนแรง เวลามันจนตรอก เวลาขึ้นไปหาท่าน ท่านบอกเลยนะ คนป่วยๆ ลูกพี่ขึ้นมาเลยนะ อธิบายเลย

เวลาพระกรรมฐาน เวลาลูกศิษย์กับอาจารย์ เวลาที่ต้องการอาวูห ต้องการคำแนะนำ ท่านก็บอกว่า ต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนั้น

แล้วหลวงตาท่านบอกว่า ถ้ายังไม่เข้าใจ คืออาวุธที่จะไปใช้มันยังไม่เท่าทันกับกิเลส ท่านก็จะหมอบ ไม่ลุก แต่เวลาท่านบอกว่าต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนั้น ท่านเข้าใจแล้วนะ ท่านจะกราบ ๓ หนแล้วลุกเลย ท่านบอกหลวงปู่มันก็ทิ้งตัวลงนอนเลย เพราะท่านป่วยอยู่

ป่วยชราภาพกำลังจะละสังขารอยู่แล้ว แล้วเพราะเหตุการณ์อย่างนี้ เวลาหลวงตาขึ้นไปหาท่าน หลวงตาท่านบอกหลวงปู่มันสังเสียเลย เพราะท่านเห็นสภาพแบบนี้

“มหาจำเริญะ ถ้าปฏิบัติไป ถ้าผมตายไปแล้วนะ อย่าทิ้งผู้รู้ อย่าทิ้งพุทโธ อย่าทิ้งผู้รู้ อย่าทิ้งพุทโธเด็ดขาด แล้วผู้นั้นจะไม่เสีย”

ไม่อย่างนั้นพอเวลาจิตมันเสื่อมหรือมันมีปัญหาขึ้นมา มันทิ้งจิตใจของมันเลย ทิ้งผู้รู้เลย เติลิตเปิดโปงไปกับกิเลสมัน ถ้ารู้ตัวมันยังจะได้กลับมา ถ้าไม่รู้ตัว จบ เสื่อมหมด ไปหมด

หลวงปู่มันสั่งไว้ อย่าทิ้งผู้รู้ อย่าทิ้งพุทโธ อะไรจะเกิดขึ้นก็แล้วแต่ เราจะต้องมีผู้รู้และมีพุทโธของเราตลอดไป ห้ามทิ้งเด็ดขาด

หลวงปู่มันสั่งเสียหลวงตาไว้ หลวงตาท่านมาพูดบ่อย แล้วมันฝังใจเรามาก เราเน้นย้ำๆ ตลอด

ฉะนั้นบอก “อะไรก็พุทโธๆ”

เรายืนยัน ก็พุทโธนี่แหละ จะเป็นจะตายพุทโธนี่แหละ พุทโธพุทโธมา หลวงปู่เจียะก็พุทโธ ท่านพุทโธ

เวลาหลวงตาท่านพิจารณาชั้นอนุสสະ เวลาติดสมาธิ ๕ ปี พอตติดสมาธิ ๕ ปี คิดว่านี่นิพพานไง หลวงปู่มันก็ สุขมันเศษเนื้อติดพัน ให้ออกมาฝึกหัดใช้ปัญญา พอออกมาใช้ปัญญาก็มาเจออสุภะไง พอเจออสุภะขึ้นมา เพราะมันติดสมาธิมา ๕ ปี จิตนี้มันแข็งมาก เวลามันทุ่มใส กามราคะ อสุภะคือกามราคะ ต่อสู้กันรุนแรงมากโดยใช้ปัญญาๆ ตลอด

พอปัญญามันต่อเนื่องไป คนภาวนาระดับไหน คนที่มีประสบการณ์จะรู้ทันที ท่านบอกไม่ได้หลับไม่ได้นอนเลย สู้มันตลอด สู้ไม่ไหว

ขึ้นไปหาหลวงปู่มัน “ให้ออกใช้ปัญญาๆ ตอนนี้ก็ใช้ปัญญาแล้วนะ ใช้ปัญญาจนไม่ได้หลับไม่ได้นอน”

“นั่นนะไอ้บ้าสังขาร ไอ้บ้าสังขาร”

ให้กลับมาพุทโธไ้ แล้วพอท่านจะกลับมาพุทโธนะ ท่านบอกเลยนะ อู้อู! มันไม่ยอม มันจะทำงานอย่างเดียว ต้องเหมือนคนหัดใหม่เลย

นี่อนาคามีรคนะ อนาคามีรคก็ย้งต้องใช้พุทโธ อรหัตตมรรคก็ใช้พุทโธ ถ้าจิตมันทำงานแล้วมันเหนื่อยมันต้องกลับมาพุทโธหมดละ คนที่ผ่านมาแต่ละขั้นแต่ละตอนเห็นคุณประโยชน์ของพุทโธ

พุทโธคือการทำให้จิตสงบ จิตสงบนั้นคือความคมกล้าของจิต จิตเสื่อมคือความที่ความสามารถจะเชือดเฉือนสิ่งใดได้ พุทโธๆ คือการลับ ลับคมของใจให้มันคมกล้า แล้วคมกล้าเข้าไปประหารกับกิเลสเป็นขั้นเป็นตอน

โอ้! ฉะนั้นบอกพวกพุทธจริต “อะไรๆ ก็พุทโธๆ”

ก็มึงพุทโธไม่เป็นไง มึงพุทโธไม่เป็น ถ้ามึงพุทโธเป็นนะ พุทโธมันก็คือสัมมาสมาธิ พุทโธมันก็สงบระงับ แล้วติด แต่ถ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนานั่นอีกเรื่องหนึ่ง

แต่วิปัสสนาขนาดไหนก็ต้องมีพุทโธเป็นพื้นฐาน ไม่มีพุทโธเป็นพื้นฐานมันท้อหมดนะ คนที่ใช้ปัญญาๆ แล้วใช้ปัญญาไปแล้วใช้ปัญญาไปไม่ได้ ท้ออยู่อย่างนั้นนะ ซื่อป้ออยู่อย่างนั้นนะ นั้นนะกลับมาเป็นสัญญา จากปัญญาเป็นสัญญา จากสัญญาเป็นความทุกข์ระทมใจ เพราะมันไม่เห็นคุณค่าของพุทโธไ้

พุทโธมีคุณค่ามาก

ฉะนั้นถึงบอกว่า สิ่งที่เขาบอกว่า การภาวนาจะโดนกิเลสเล่นงานทุกคนใช่ไหม

มันอยู่ที่คนทำมากทำมาน้อยไ้ ถ้าทำกรรมมามากมันก็โดนมาก ทำกรรมมาน้อยมันก็โดนน้อย นี่ไ้ กรรมคือการกระทำ

เราถึงพูดประจำ อย่าเสียใจ อย่าหวั่นไหว สิ่งใดที่จะเกิดขึ้นกับเรา เราทำมาเองทั้งนั้นนะ ถ้าเราไม่ทำมาเอง มันไม่ได้สะสมไว้ในใจ คือมันไม่ผุดออกมา สิ่งที่มีมันผุดออกมาจากใจคือสิ่งที่เราสะสมไว้แต่ดั้งเดิมทั้งสิ้น แล้วการภาวนาคือต้องมาชำระสะสาง จะต้องมาทำให้สะอาด บริสุทธิ์ทั้งหมด ทั้งหมด ไม่ทั้งหมดมันก็จะอยู่ตรงนั้นนะ

ฉะนั้นว่า จะมากจะน้อยมันอยู่ที่เวรกรรมของสัตว์ แต่เราอย่าไปวิตกกังวล เราควรจะปลื้มใจว่า แค่ว่าเราเริ่มต้นเกิดเป็นมนุษย์แล้วเราสนใจในพระพุทธศาสนา แล้วเราสนใจในการประพฤติปฏิบัติ หน้าที่การงานของเรา สัมมาอาชีวะเราก็เลี้ยงชีพของเราโดยธรรมชาติของเรา แล้วแบ่งปันเวลาให้ปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติได้ แล้วถ้าถึงที่สุดถ้ามันทำได้จริงนะ เวลาปฏิบัติไปแล้ว ธรรมะคุ้มครองเรา

ศีล สมาธิจะคุ้มครองผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินะ ศีล สมาธิ ปัญญา เวลาจะคุ้มครอง เราไม่ทำความผิด เราไม่ตกไปในที่ชั่ว เราจะไม่ผิดศีล เราจะไม่ทุศีล เราไม่ทำ นี่มันจะคุ้มครอง ถ้าเราทำไปๆ ศีล สมาธิ ปัญญา ธรรมะจะคุ้มครองเรา ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ธรรมะจะคุ้มครอง แล้วเราประพฤติปฏิบัติของเราไปเพื่อประโยชน์กับเรา เอวัง